

QISHKI BOG' QURILISHI VA O'STIRILADIGAN GULLAR

Beknazarova Mahbuba

SamDAQI (2-kurs doktoranti)

Toshboyeva Hurshida Farhod qizi

*Termiz muhandislik va texnologiya instituti
Arxitektura(turlari bo'yicha) 2-kurs talabasi*

Annotatsiya: Tabiiy quyosh issiqligi, yoritish tizimlari, suv ta'minoti, qishki bog'ning dizayni, qishki bog'i bo'lgan uylarning loyihalari.

Kalit so'zlar: buffer, yashil zona uy, klassik uslub, Yapon uslubi.

Xususiy uyda, kvartirada, yozgi uyda yoki balkonda qishki bog' butun yil davomida yozning bir qismidir. Go'zallik va dam olish uchun qulay joy yaratish jiddiy muhandislik yechimini amalga oshirishni o'z ichiga oladi va loyihani yaratishdan tortib to amalga oshirishgacha bo'lgan barcha bosqichlarda ehtiyotkorlik talab qiladi. Qishki bog' ma'lum bir maqsadga ega bo'lgan xonadir. Bu ekzotik, yopiq va issiqlikni yaxshi ko'radigan o'simliklarni joylashtirish uchun xizmat qiladi, tabiiy quyosh issiqligi va yorug'ligidan eng oqilona foydalanish bilan maxsus isitish, suv ta'minoti va yoritish tizimlarini talab qiladi. Odatda bu metall, alyuminiy, yog'och yoki metall-plastmassa ramkadagi shisha tuzilishi. Bu teras shaklida yashash xonasining davomi bo'lishi mumkin. Qishki bog' alohida bino emas, balki uyning ajralmas qismidir. Atmosfera ta'siridan (yomg'ir va shamol) shisha tom va devorlar bilan himoyalangan. Gullarning go'zalligi va xushbo'yliги inson asab tizimiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Yashil zona bir qator ijobiy funksiyalarni bajaradi. Qishki bog'ni qurish uchun keng uy yoki hovli bo'lishi shart emas. Hatto kvartiraning balkonida ham qulay yozgi burchak yaratishingiz mumkin. Xususiy uydagi qishki bog'ning paydo bo'lishi. Miloddan avvalgi IV-ming yillikdayoq birinchi qishki bog' paydo bo'lgan. Qadimgi Misr saroylaridagi tosh vazalar tasvirlangan suratlar bundan yaqqol dalolat beradi. Misrliklarning izdoshlari qadimgi rimliklar bo'lib, ular derazalarga mini-bog'larni joylashtirishni boshladilar. Qishki bog'lar Yevropaga XI -asrda yetib kelgan. Gollandiya qiroli Uilyam o'z saroyida gulli issiqxona tashkil qildi. Ko'p o'tmay, "apelsin uylari" paydo bo'ldi - bu sitrus mevalari butun yil davomida gullaydigan binolar. Lyudovik XIV davridagi Versaldagi apelsinlar tarixdagi eng go'zal hisoblanadi va hozirgi kungacha saqlanib qolgan. Potsdam Sanssouci saroyining issiqxonalari ham mashhur. XVIII-asrda sitrus mevalari tropik o'simliklar o'rnini egalladi. Qishki bog'lar XIX-asrga qadar hashamatli hisoblangan, Nataniel Uord shisha gumbaz ostida o'simliklar yetishtirishga harakat qilgan. 1854 yilda ingliz Jozef Pakston zamonaviy qishki bog'ning prototipi bo'lgan Kristal saroyni qurdi. Bugungi kunda deyarli har bir

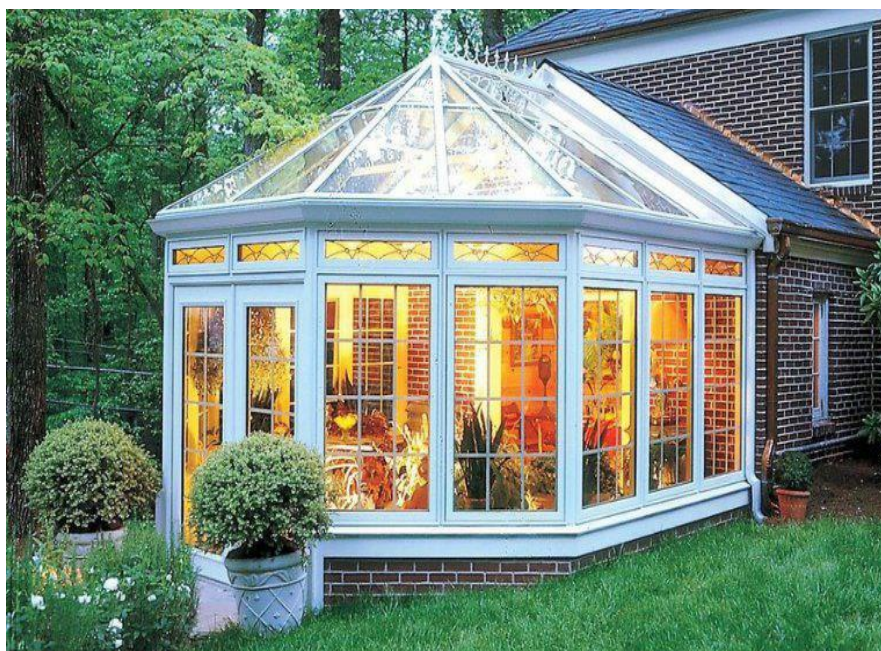
kishi uyga qishki bog'ni biriktirishi mumkin. Bundan tashqari, u balkonga yoki terassaga joylashtirilishi mumkin. Uydagi qishki bog'ning asosiy maqsadi tafakkurdan zavqlanishdir. Suvli ko'katlar, kichik daraxtlar, yorqin gullarning go'zalligi va ularning xushbo'yligi. Bog'ning shisha ostidagi mikroiklimi oqilona tanlanadi, bu madaniy o'simliklarga ham, odamlarning farovonligiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Qurilish va obodonlashtirishning barcha qoidalariga qat'iy rioya qilingan taqdirdagina bunday uyg'unlikni yaratishingiz mumkin. Qishki bog'ning dizayni, qayerda joylashganidan qat'i nazar, shaffof, yetarlicha yoritilgan, estetik jihatdan yaratilgan va tashqi omillarga chidamli bo'lishi kerak. Qishki bog'i bo'lgan uylarning ko'plab loyihalari mavjud bo'lib, ular asosiy xona bilan birga qurishni o'z ichiga oladi, ammo o'simliklarni yetishtirish uchun shisha binolar ko'proq mashhur. Qishki bog'ning eng maqbul tomoni sharqdir. Ushbu zonadagi struktura qizib ketmaydi. O'simliklar kerakli narsalarni oladi ertalabgi issiq quyoshdan. G'arbiy tomon ham juda maqbul va muvaffaqiyatli, ikkinchisi optimal. Ammo bunday joylashtirish loyihasi, ayniqsa yozda, ortiqcha issiqlikka duchor bo'ladi va shuning uchun qo'shimcha sug'orishni talab qiladi. Janub tomoni ko'pincha qishki bog' uchun eng mos deb hisoblanadi. Bu fikr juda noto'g'ri. Uyning janubi qishki bog' uchun yaroqsiz hududdir. To'g'ridan-to'g'ri quyosh nuri, ayniqsa yozda, o'simliklarning haddan tashqari qizib ketishiga yordam beradi. Bunga yo'l qo'ymaslik uchun qo'shimcha shamollatish va sug'orishni ta'minlash kerak bo'ladi. Shuni ta'kidlash kerakki, qish vaqtida janubiy bog'da issiqlik yaxshi va uzoq vaqt saqlanadi. Shimoliy. Bu tomondagi bog' faqat boshqa muqobil bo'lmaganda istisno sifatida joylashtiriladi. Bu zonada issiqlikning to'planishi eng kam, shuning uchun ehtiyot bo'lish kerak qo'shimcha tizim isitishdan. Quyosh nurlari ham minimal bo'ladi. Shuning uchun, bunday bog'da soyani yaxshi ko'radigan o'simliklar ekiladi. Amalga oshirilgan funktsiyaga va uning joylashgan joyiga qarab, qish bog'i bir necha turga ega.

Буфер - bu sirlangan teras yoki veranda shaklida uyga biriktirilgan qishki bog'.
Mini-variant vestibyl yoki balkon.

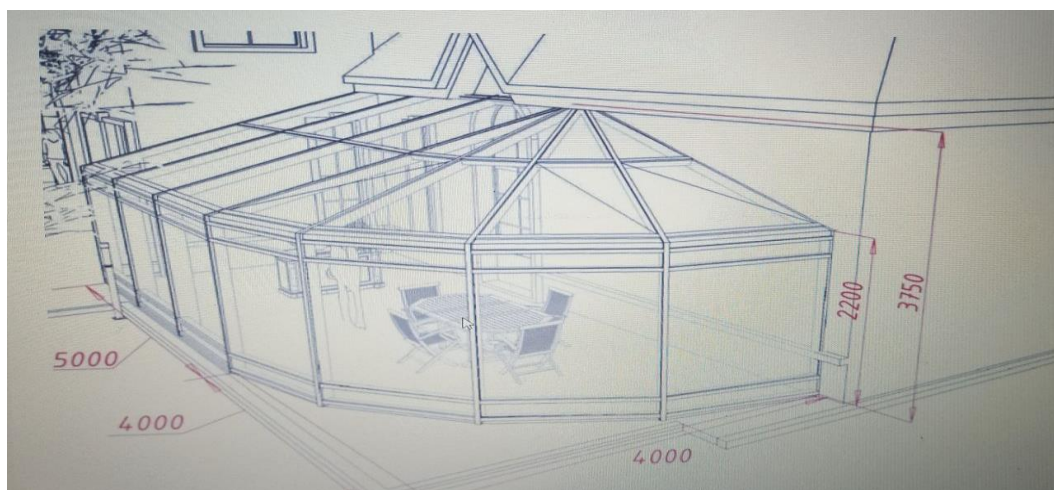
Xususiy uydagi qishki bog' - bu to'liq yoki qisman sirlangan maxsus ajratilgan xona yoki xonaning bir qismi. Bu yashash xonasi yoki ovqat xonasi bo'lishi mumkin.

Uyning issiqxonasi - bu ekzotik o'simliklar yetishtiriladigan sun'iy mikroiqlimga ega bo'lmagan turar-joy kengaytmasi. Uyga to'rtburchak qish bog'i kengaytmasi. Ushbu dizayn universal va eng mashhur variantdir. Binoning shaffof tomi bor. Burchakli. Yashil zona uyning tashqi burchagiga kengaytma yordamida yaratilishi mumkin. Ikki tomonlama bino. Ushbu parametr uyning ichki burchagiga kengaytmani o'z ichiga oladi. Kengaytmaning yana bir nomi - to'rtta nurli yoki gable tomi bilan birlashtirilgan chorak ko'pburchak.

Uch fasadli dizayn yorug'lik nuqtai nazaridan eng samarali hisoblanadi. Kengaytmaning uchta devori shisha, to'rtinchisi - asosiy binoning devorlaridan biri. Qishgi bog' uyu ulashgan struktura yoki asosiy xonaga koridor yoki shisha o'tish yo'li bilan bog'langan alohida bino. Har bir variant isitish, suv ta'minoti va shamollatish tizimlarini loyihalash va qurishga ta'sir qiladi.

Shiypon kengaytmasining tomida bitta tom qiyalik bor minimal nishab 10° . Quruvchilar kamida 25° burchakni saqlashni tavsiya qiladilar va eng maqbul 45° . gable tomi, qoida tariqasida, ikkita qiyalik, blokli kengaytmalar - uch yoki undan ortiq tom yonbag'irlari mavjud. Gazebos ko'rinishidagi qishki bog'larning loyihalari juda keng tarqalgan, ularning tasnifi yuzlar soniga va kengaytirish usuliga bog'liq:

- ko'p qirrali;
- olti burchakli;
- uchburchak.

Qishki bog'ning dizayni. Qishki bog'ning estetik funksiyasi uslubga muvofiqlikni nazarda tutadi. Qishki bog' uchun bir nechta eng keng tarqalgan uslub variantlari mavjud. Klassik uslub. Bir xil iqlim zonasida o'sadigan ko'plab o'simliklar bilan keng xonada issiqxonaning joylashishini nazarda tutadi. aniq simmetriya, qat'iy dizayn - klassikaning o'ziga xos belgisi. Bunday bog'ni bezash elementi to'tiqushlar yoki kataklardagi kanareykalar yoki baliqli hovuz bo'lishi mumkin. Toshlar, kichik daraxtlar dekor sifatida xizmat qiladi. Yapon uslubi. Bo'sh joy mavjudligi yaxshi shamollatish, ixchamlik va assimetriya - yapon qishgi bog'ining asosiy farqlovchi xususiyatlari. Shu bilan birga, tashqi ko'rinishdagi soddalik talab qiladi, professional yondashuv uning yaratilishida. Yuqori texnologiyalar. Ekzotik o'simliklar, aniq geometriya. Dizaynda beton, metall materiallar qo'llaniladi. Shisha qishki bog'ni qurishda ishlatiladigan asosiy materiallardan biridir. Loyihalashda ham, ushbu materialning juda og'irligi va qo'llab-quvvatlovchi tuzilishga ma'lum bir yuk yaratishi mumkinligini hisobga olish kerak, u shamol va qor ta'sirida ham ortadi. O'tish joylarida kutilgan yuklar metall-plastmassa shisha konstruksiyalar bilan bir xil usul bo'yicha hisoblab chiqiladi, bu yerda post-transom tashuvchilarning birlashtiruvchi aloqasi bo'lib xizmat qiladi. Issiqlik xususiyatlari turar-joyning oynalanishiga mos keladi. Shisha yoki polikarbonat olti oydan ko'proq vaqt davomida - bahorning o'rtasidan kuzning o'rtalariga qadar yetarli issiqlikni to'plashi mumkin. Sovuq havoda siz

samarali isitish haqida qayg'urishingiz kerak. Isitish usulini tanlashda xonaning o'lchamini va yetishtirilgan o'simliklar turini hisobga olish kerak. Agar bu balkonda kichik issiqxona bo'lsa, unda oddiy isitgich yetarli, agar qishki bog' xususiy uyda bo'lsa, unda siz isitish tizimisiz qilolmaysiz. Elektr isitgichlar. Ularning harakatchanligi, o'rnatish qulayligi va kerak bo'lganda foydalanish jihatidan qulay. Shu bilan birga, operatsiya katta moliyaviy xarajatlarga olib keladi. Tez-tez ishlatish havoni quritadi, bu o'simliklarga salbiy ta'sir qiladi. Konditsionerlar va isitgichlar yordami bilan siz havoni haddan tashqari quritmasdan haroratni tartibga solishingiz mumkin. Suv isitish ko'pincha xususiy uyda qishki bog'lar va teraslarni isitish uchun ishlatiladi. Bunday tizim asosiy isitish tizimiga ulanishni o'z ichiga oladi, bu esa o'rtasidagi farqlarsiz doimiy haroratni saqlashga imkon beradi yashash xonalari va bog'. Bu terasta dam olish uchun ajoyib joy. Isitish quvurlarining devorlar bo'ylab joylashishi devorlarni va tomni muzlashdan himoya qiladi.

Yuqori qoplama ostida "issiqlik izolyatsiyalangan zamin tizimini" joylashtirish orqali siz qishki bog'da barqaror havo haroratini saqlashni nazorat qilishni sezilarli darajada soddalashtirishingiz mumkin. Pechni isitish - muqobil xom ashyolardan foydalanish imkoniyati. Pechka dizayni bog'ga o'ziga xos lazzat bag'ishlaydi. Shu bilan birga, issiqlikning notekis taqsimlanishi kuzatilishi mumkin, pechka yuqori yong'in xavfi tufayli diqqat bilan e'tibor talab qiladi. Bog'dagi yer isitish dizayni, o'rnatish va ulanishda mashaqqatli. O'rnatish bog'ni tartibga solishdan oldin amalga oshirilishi kerak. Tizim bog'da optimal issiqlik rejimini yaratishga imkon beradi, ildizlarning rivojlanishiga yordam beradi.

Namlikka bo'lgan ehtiyojga qarab turli xil sug'orish rejimlaridan foydalangan holda, avtomatik sug'orish imkonini beruvchi juda ko'p turli xil sug'orish tizimlari mavjud. Eng mashhuri avtomatik. Bu teshilgan shlang bo'lib, u orqali sug'orish dozalanadi. Suv faqat o'simliklarning ildizlariga kiradi va maxsus sensorlar tuproqdagi

namlik darajasini nazorat qilish imkonini beradi. Vegetativ qismini sug'orishni talab qiladigan suvni yaxshi ko'radigan o'simliklar uchun maxsus favvoralar o'rnatiladi. Qurilmalar bir vaqtning o'zida havoni namlaydi va bog'ning bezaklari bo'lib xizmat qiladi. Haddan tashqari suv jihozlangan drenaj tizimidan o'tishi kerak. Sovuq mavsumda va bulutli ob-havo sharoitida o'simliklar quyosh nurining yetishmasligini boshdan kechiradi, bu ularning o'sishiga salbiy ta'sir qiladi va qishki bog'da qo'shimcha yoritishni o'rnatishni talab qiladi. O'simliklar quyosh nuri va issiqlikning yetishmasligi va haddan tashqari ko'pligidan aziyat chekishi mumkin, ayniqsa issiq havoda. Yoz vaqti. Buning uchun quyosh nurlaridan himoya vositalarini ixtiro qildi. Yorug'likning 40% ni blokirovka qilishga qodir pardalar va pardalar ichki himoyani ta'minlaydi. Ular mato, plastmassa, bambuk yoki metall qotishmalaridan tayyorlangan. Tentlar va avizolar ko'rinishidagi tashqi himoya yorug'likning 90% gacha kirib borishini oldini oladi. Ular aks ettiruvchi matodan qilingan. Ushbu himoya, shuningdek, devorlarning haddan tashqari qizib ketishining oldini oladi. Isitish, yoritish va sug'orish bilan bir qatorda siz yuqori sifatli tuproqqa g'amxo'rlik qilishingiz, uning etarli darajada urug'lantirilishi va kislorod bilan boyitilganligini ta'minlashingiz kerak. Maxsus tuproq-yog'ochli aralashmalardan foydalanish yaxshidir. Xususiy uyda qishki bog' uchun o'simliklarni tanlashda nafaqat ta'mga, balki turli xil turlar va navlarning birgalikda yashash qobiliyatiga ham e'tibor qaratish lozim. Issiqxonaning kattaligi, dizayni va joylashuvidan qat'i nazar, xususiy uyda qishki bog' uchun ranglarning kombinatsiyasi yaxshi tuzilgan kompozitsiyaga ega bo'lishi kerak. Uyning issiqxonasi gullarni o'simliklarning doimiy mavjudligini nazarda tutadi, shuning uchun tajribali paxtakorlar o'simliklar yilning vaqtiga qarab ekilgan. Qishda ular primrose, Kalanchoe, za'faron va lolalarni afzal ko'radilar. Bahor issiqligining kelishi bilan qo'shimcha ravishda sumbullar, zambaklar, hidrangealar, pelargoniumlar, astilbes va shisanthus ekiladi. Yozda bir bulbous o'simlik boshqasi bilan almashtiriladi. Sharq va Osiyo zambaklar, begonias, zinnias, perillas, vincha, salphia, echinacea yaxshi o'sadi. Kuz - siklamen, kokiya, gomphen, xrizantema davri. Ushbu yondashuv bilan ekzotik gullar qishki bog'da butun yil davomida xushbo'y bo'ladi. Sevishganlar qishki bog' uchun ekzotik, tropik o'simliklarni tanlaydi, rezavorlar, mevali mitti daraxtlar. Bog' uchun mashhur o'simliklar - qulupnay va yovvoyi qulupnay, har xil turdagi dekorativ gullar. Uydagi qishki bog' favvora bilan jihozlangan bo'lsa, u zambaklar bilan bezatilgan. Orkide eng injiq va g'ayrioddiy go'zal issiqxona gullaridan biridir. Ular kvartiraning yoki xususiy uyning bog'ida haqiqiy chakalakzorlarni yaratadilar. Kaktuslar va palma daraxtlari, mitti ignabargli daraxtlar qishgi bog'lar egalari orasida ham talab mavjud. Yil davomida gul paxtakorlari qishki bog' uchun ba'zi o'simliklarni boshqalar bilan almashtiradilar.

Yanvar	kalanchoe, primrose
Fevral	kalanchoe, za'faron, lolalar, muscari, sümbül
Mart	za'faron, lolalar, sümbül, zambaklar, kalanchoe
Aprel	zambaklar, gortenziyalar, zambaklar, za'faron, lolalar, sümbül, pelargoniumlar
May	pelargoniumlar, Osiyo zambaklar, astilb, shizantus
Iyun	sharqona zambaklar, begoniyalar, gipsofila
Iyul	Tuberous begonias, Blue Salvia, Astilbe, Celosia, Gomphrena, Veronika, Rudbeckia, Zinnia
Avqust	zinniya, perilla, vincha, rudbekiya, o'tlar namoyishi, ko'k salvia, echinasya,
Sentyabr	siklamen, shasta romashka, gomfrena, zinniya, vincha, begonias
Oktyabr	siklamen, xrizantema
Noyabr	xrizantema, Rojdestvo kaktuslari, manzarali qalampir
Dekabr	ipak eman

Gullar yordamida ular qulay bog' muhitini yaratadilar, umuman olganda qishki bog'lar xonodonda tashkil qilish inson kayfiyatini hamda sog'lom muhitni shakllantiradi unda siz qo'lingizda kitob va issiq kofe yoki choy bilan dam olishingiz mumkin. Siz o'z uyingizda qishda ham turli xil gullar o'stirishingiz mumkin, kam harajatlar bilan.

Foydalaningan adabiyotlar:

1. M.M.Miralimov «Turar joy binolarini loyihalash asoslari» Toshkent-2008
2. P.Sh.Zohidov «Memor olami» Toshkent-1996
3. X.P.O'latov, P.Sh.Zohidov, D.Nosirova, M.Miryusupova, Sh.Nurmuamedova «Arxitekturaviy kompozitsiya asoslari»
4. Энтони Уайт, Брюс Робертсон «Архитектура ФОРМЫ, КОНСТРУКЦИИ, ДЕТАЛИ» Москва АСТ Астрель 2005
5. N.J. To'uchiyev «BINO VA INSHOOTLAR KONSTRUKSIYASI» Toshkent - 2010